

Dr. G. Veringa

Weg naar de toekomst

rede dr. G. H. Veringa oud-minister van onderwijs en lid van de Raad van State op de opheffingspartijraad KVP, 3 oktober 1980 te Den Bosch.

Mr. Aalberse heeft ons verleden geschetst. Dat was – vóór de oorlog – de R.K. Staatspartij en daarna, tot nu toe, de Katholieke Volkspartij. Aalberse ging tot 1968. En als je over de periode daarna één van onze andere, mag ik zeggen ook waarlijk groten, Frans Andriessen, had laten spreken zou hij ongetwijfeld gezien hebben op de interne discussies van Vierstromenland tot Kaatsheuvel. Hij zou nogmaals hebben benadrukt dat de KVP niet ontstond tégen revolutie en ongelooft, maar vóór emancipatie van de rooms-katholieken. De katholieken hadden, ondanks eeuwen, nauwelijks historie en streefden dáárom naar toekomst. Dat moet behouden blijven. Wij hebben een eigen identiteit en die brengen wij in, niet als een erfdeel, maar als een belofte, niet als een gegeven, maar als een verwachting.

De emancipatie mag dan voltooid zijn, maar niet, nee nog lang niet, de vormgeving van het openbare leven – in tolerante democratie – zoveel mogelijk vanuit christelijke geest. Onze inbreng zo zou Frans het uitdrukken, zal meer en meer moeten zijn een zoeken naar een nieuwe identiteit. Tot onherkenbaarheid van de oorspronkelijke soort zal dat op korte termijn niet leiden, hopelijk wel tot retouche waar nodig en bijkleuring waar gewenst.

Want: vóór ons ligt de weg naar de toekomst. Op die weg zullen KVP, AR en CHU nu definitief als één partij verder gaan. En zij brengen dan uiteraard ook alle drie hun eigen, hun hele eigen geschiedenis, en dus hun eigen temperamenteuren, onontkoombaar en terecht, maar, hoe vreemd u dit moge klinken, óók verheugend, want als ik die eigen inbreng van iedere groep met één trefwoord zou moeten aanduiden, dan kies ik voor de CHU „bedachtzaamheid”; voor de AR „gedrevenheid” en voor onszelf – ik doe slechts een poging, kan, dunkt me, nog altijd een zekere „blijmoedigheid” de meest veelzeggende karakteristiek zijn. Zo is het begrijpelijk dat wellicht van ons de één bij de AR en de ánder bij de CH beter werd begrepen.

We zullen al die eigenschappen van moed, tolerantie, bedachtzaamheid, bereidheid tot relativering, principiële onversaagbaarheid, maar zeker ook die van blijmoedigheid hard nodig hebben, want die weg naar de toekomst ziet er somber uit. U hebt het reeds lang in alle politieke talen gehoord: minder werkgelegenheid, méér werklozen, en voor een ieder niet meer méér, maar meer minder.

Het zal al een enorme opgave zijn om alleen al de economische teruggang wat tot staan te brengen. Toch is het, dunkt me, nodig om onze taak, onze opgave voor de toekomst nog een stuk grootser, breder, maar vooral ook zwaarder te zien. Wij beleven, zo mag je het geloof ik toch wel zeggen, zoveel als het einde van een tijdperk, het tijdperk van de steeds groter wordende welvaart.

We hebben er nu oog voor moeten krijgen dat de economische groei toch, blijkbaar, grenzen heeft. De energiecrisis zal ons niet meer verlaten. Het wordt ons duidelijk dat we – steeds maar méér producerend en consumerend – ,zonder het te beseffen, hoogst onverantwoordelijk te werk gaan. Huizen in nieuwbouwwijken met kleurentelevisie, straks met non-stop programmering, en daaronder, zonder dat iemand het wist of bedoelde, levensgevaarlijke afval. En het gaat niet alleen om de grond. Het gaat ook om de lucht en om de zee. We zagen, en ik zeg dat samen met u in nederigheid maar ook, achteraf, in verbijstering, geen gevaar en zochten dus ook niet naar een andere oplossing; maar met dat te zeggen verschoven én verschuiven we zonder het echt te beseffen en zonder echt te denken aan onze eigen dierbaren, ook de risico's van ónze wijze van leven naar volgende generaties.

Steeds dreigender tekens

Zo bekeken, verschijnen er, dunkt me, telkens dreigender tekens aan de wand waaruit we moeten lezen dat we zó niet veel lánger door kunnen gaan. De toekomst moet er een zijn, waarin het ons niet meer onverschillig kan laten wát en hóe er van alles gemaakt wordt. We zullen niet meer enkel kwantitatieve normen, maar ook en zelfs op de eerste plaats kwalitatieve normen moeten gaan hanteren. Dat alles leidt tot de conclusie dat er in de toekomst wellicht blijvend minder te verdelen zal vallen, zowel aan werk als aan inkomen, maar niet, en ik zou het u steeds maar willen herhalen, niet onvermijdelijk óók met een teruggang aan tevredenheid en geluk. Want het behoeft en zal ook geen maatschappij mogen zijn die we met angst en tegenzin tegemoet gaan.

Het CDA heeft het al gezegd: de mens leeft niet van brood alleen. Al zal de toekomst er wellicht niet een kunnen zijn van nog meer materiële successen, immateriële vooruitgang daarentegen blijft ons van vrijwel alle windrichtingen, en dat zijn er in Nederland, laat staan in de wereld, vele, bijna provocerend uitnodigen.

Zeggenschap

Zo ervaren wij bijvoorbeeld tegenwoordig dagelijks hoe kwetsbaar de positie van de werkende mens gebleven is, ondanks al de materiële verbeteringen en voorzieningen. Over en boven zijn hoofd worden bedrijven gesloten, en hoe verklaarbaar ook, daarmee is toch op de eerste plaats zijn werkgelegenheid, zijn bestaan, zijn welzijn in het geding. Maar wij kunnen, als wij écht willen, verhoudingen scheppen waarbij ook de economische medezeggenschap van de werkende mens beter tot haar recht komt. Het gaat hierbij overigens niet enkel om de betrokkenen in directe zin. Als we naar een toekomst willen waarbij wij, omwille van ons aller welzijn, ook kwalitatieve normen hanteren, dienen er, dunkt mij, regelingen te komen die ook aan die medeverantwoordelijkheid van ons állen recht doen.

Vindt u het erg dat ik, getekend door mijn ideeën en mijn idealen over democratisering, u vanuit een diep besef dat alles, ja alles, op deze aarde van ons samen is, het volgende vraag? Is het wel zo redelijk dat wij ons steeds afvragen hoeveel zeggenschap wij aan anderen mogen geven maar dat wij ons nooit confronteren met het antwoord op de vraag waar wij het recht vandaan halen ons zoiets af te vragen.

Waarom erkennen wij niet eerst die zeggenschap ten principale en ten volle om daarna na te gaan hoe wij procedures kunnen vastleggen die de mogelijkheid tot het nemen van optimale beslissingen over investeringen in engere en werkgelegenheid in bredere zin zoveel mogelijk verzekeren.

Zoveel mogelijk werkende mensen

Ook de inkomenspolitiek zal, dunkt me, anders-gerichte aandacht moeten krijgen. Bij de tot voor kort steeds groeiende welvaart kon de behoefte aan een rechtvaardiger inkomenspolitiek een versluierde zaak blijven. Iedereen kreeg in élk geval wat meer. Als dat straks niet meer zou kunnen gelden, als het méér zelfs minder kan gaan worden, wordt het een nog dwingender opdracht om zich sterk te blijven maken voor het zwakke en om naar rechtvaardiger verdelingen te zoeken tussen minimum en maximum. Als de werkgelegenheid niet meer onbeperkt kan stijgen, komt ook daar de verdelende rechtvaardigheid in het geding.

Ook zonder een verdere spectaculaire uitbreiding van de werkgelegenheid denk ik, ik kan niet anders en u mag niet anders, aan een maatschappij met zoveel mogelijk werkende mensen. Dat moet mogelijk zijn als wij allemaal bereid zijn werk en inkomen zo te verdelen dat daaraan een veel grotere groep van mensen deelachtig wordt.

Hoe zou zo'n maatschappij waar het niet meer om steeds méér kan gaan, er

uitzien? Niet enkel meer inkomen is een glanzend perspectief, al heeft de welvaartsmaatschappij wel de neiging opgeroepen om zo te gaan denken. Ook deelarbeid, ook kortere werkweken of werkdagen kunnen bijdragen aan het menselijk geluk.

De mens kan daardoor de ruimte krijgen om zich, naast zijn werk, vrijer en ruimer te ontplooiën zowel in gezin als maatschappij. Ook de maatschappij heeft daar behoefte aan, omdat nu al duidelijk wordt dat de overheid op allerlei terreinen van maatschappelijke zorg de grens van haar mogelijkheden heeft bereikt. De „vrijwilliger” zal weer meer dan ooit nodig zijn. Eigenlijk een wat vreemde term: „vrijwilliger”, want in feite bedoelen wij er mee de niet – gehonoreerde. Maar laten wij ons dan wel realiseren dat het gaat om mensen die gaten vullen in door ons geschapen of door ons vergeten behoeften. Dat die uit vrije wil werkzame vrijwilligers in feite onze tekorten in zorg voor eenzamen, aandacht voor rustelozen en oriëntatie voor onzekeren – zij het in niet geldelijke zin – bijspijkeren. Maar ik geef het toe, er is een keer – of liever een zonzijde. Want met die activiteit zal niet slechts het welzijn van de ander gebaat, maar zelfs dat van het eigene bevorderd worden.

Nieuwe maatschappij maken

Ik ben uiteraard niet van mening dat ik u hierbij iets geschilderd heb wat ook maar enigszins op een uitgewerkt toekomstbeeld lijkt. Ik probeerde enkel aan te geven dat ons uit de veranderde omstandigheden de opdracht tegemoet komt om wéér een nieuwe maatschappij te maken. Ik zeg wéér, want dit is niet de eerste keer. En dan kom ik van mijn kant toch nog even op ons verleden als eigen katholieke partij terug. In onze maatschappij lijkt veel vanzelfsprekend wat zoveel jaren terug nog enkel een ideaal was, wat nog enkel een vurige hoop was op een meer andere maatschappij waarin ziekte, invaliditeit, ouderdom, werkloosheid niet meer gelijk zou staan met verpaupering, met armoede. Er was het verlangen naar rechtvaardiger inkomensverhoudingen, naar een onderwijs met ontwikkelingsmogelijkheden voor iedereen.

Het is er allemaal gekomen, zeker niet enkel door ons, maar wel met ons en zelfs stééds met ons. Wij hadden altijd ons aandeel in de regeringsverantwoordelijkheid. Die door de jaren geschoolde regeringsbereidheid nemen wij nu van de KVP naar het CDA en dus ook naar de toekomst mee. Ik liet mijn opvolger, Frans Andriessen, aan het woord.

Waarom zou u niet ook eens luisteren naar wat mijn voorganger, een door mij, u mag het best weten, bewonderde man, Norbert Schmelzer, zou zeggen. Ik hoor hem bijna reciteren: Dankbaarheid – meer dan nostalgie – overheerst om hetgeen in en door de katholieke partij in samenwerking met anderen kon worden bewerkt, nationaal, lokaal, regionaal en over onze landsgrenzen heen. Ik houd de overtuiging, dat juist in een wereld vol conflict, onrecht, georganiseerde haat, materialisme en pragmatisme een bundeling van christelijk gefundeerde constructieve politieke krachten voor de voorziene toekomst onmisbaar is voor ons land, Europa en ook elders.

Wij, zo zou hij uitroepen, behoeven de ogen en het hart niet te sluiten – en wij

mogen dat niet – voor onze feilen en tekorten uit het verleden. Erfzonde, persoonlijke schuld en voortgezette bedreiging door destructieve luciferische krachten zullen bij ons blijven; ook in het wereldbeeld zullen we die krachten moeten blijven onderkennen.

Maar vooral zullen wij ons open moeten stellen voor de rijke genadekrachten die onze Schepper wil schenken ook aan allen die willen helpen in en dóór de politiek het aanschijn van de aarde te vernieuwen.

Tegen die achtergrond zou hij het befaamde begrip „Roomse blijheid” niet als zorgeloosheid maar als gezond en verkwikkend relativingsvermogen zien niet als vermetelheid maar als gefundeerd vertrouwen.

Laatste man

Ik luisterde samen met u naar Norbert en Frans. Ik heb fractievoorzitter Lubbers nog niet genoemd. Eigenlijk durfde ik niet, want als ik iets aan hem zeg dan gaat het niet meer om be-amen, maar om waarmaken. Maar nu mijn inleiding toch vrijwel ten einde loopt wil ik het onvervoren zeggen: Ruud, je zult er zo hoop ik, wel van slapen, maar jij bent in feite de laatste man die bepaalt wat vele jaren na heden zal worden omschreven niet wat als christelijke politiek zou moeten worden gedefinieerd, maar wat christelijke politiek in feite bleek te zijn.

Maar dat brengt me in alle billijkheid wel op deze vraag: kunnen we in ons volk bereidheid vinden om mee te bouwen aan een nieuwe samenleving, ook als het daarbij niet meer op de eerste plaats om meer materiële vooruitgang gaat? Ik wil nogmaals zeggen dat de tot dan toe stijgende welvaart tot op zekere hoogte beslist een zegen is. Er is ook een negatieve kant. De blik lijkt vaak verengd te worden tot het eigen deel van de koek. Bij de afweging van belangen is het bepaald niet meer vanzelfsprekend om ook het geheel, het algemeen belang, in het oog te houden. Een dergelijke gezindheid is niet geschikt om de huidige moeilijkheden de baas te worden en ook niet om te bouwen aan een nieuwe toekomst waarbij – zoals we het nu menen te kunnen zien – het elkaar geven en de verantwoordelijkheid voor elkaar wel eens het belangrijkste zou kunnen zijn. Het CDA dat nu een van de grote politieke stromingen is, lijkt mij geroepen om tegenover die verengde gezindheid weer opnieuw en met overtuiging de altijd zowel door AR, als CHU als onze katholieke partij uitgedragen boodschap van de solidariteit te plaatsen. Ik weet het, ons harmoniemodel is naar de achtergrond gedrongen. Wat nu een tijd heeft gedomineerd is een model waarbij wordt uitgegaan van de gedachte dat alleen de strijd tot het bittere einde van mensen, groepen, belangen en idealen de mogelijkheid biedt om tot het begeerde resultaat te komen. Wat ons eigen land betreft, geloof ik niet dat het conflict-model ons winst heeft gebracht. Wij hebben in de periode dat in Nederland het harmonie-model overheerste werkelijk grote zaken tot stand gebracht.

De problemen die zich voor nu en nog veel meer straks aandienen, lossen we zeker niet op door elkaar maatschappelijk en politiek uit te sluiten. Maar: een dergelijk grote opgave voor nu en straks vraagt, dat is mijn vaste overtuiging opnieuw om samenwerking tussen allen die geroepen zijn om oplossingen te vinden. Wij kunnen als CDA de partij zijn die oproept om geen vuisten te ballen,

maar om weer handen naar elkaar uit te steken. Geïnspireerd door onze christelijke beginselen moet het CDA, dunkt me, zeker weer breeduit de partij van het solidarisme zijn.

Van onder op

Over ons levensbeschouwelijke uitgangspunt wil ik tot slot nog iets zeggen. Heeft dat levensbeschouwelijk uitgangspunt ook voor de toekomst nog zin? Ik wil er bepaald niet omheen dat in onze Nederlandse samenleving al geruime tijd een proces van ontzuiling aan de gang is. Er wordt gefuseerd en samengesmolten. Ook wij leveren hieraan vandaag in zekere zin een bijdrage door althans de hekken tussen onze drie partijen op te ruimen.

Maar het blijft wel één grote, christelijk gefundeerde partij. Voor mij is hierbij eerste houvast dat die ene christen-democratische partij niet van bovenaf door een groepje leidende figuren uit de drie is geforceerd. Integendeel, zou ik haast zeggen. Het werd pas goed ernst toen duidelijk werd dat dat samengaan van AR, CHU en KVP van onderop door eigen kiezers bewust en zeer bepaald werd gewild. Die mensen die leden van onderop zijn dunkt me, de echte en eerste bouwers van het CDA. En als dat zo is, blijkt daaruit weer dat een zeer groot deel van onze Nederlandse kiezers wel behoefte aan vernieuwing van het eigen partijwezen voelt, maar dan wel met behoud van de eigen christelijke grondslag en de eigen christelijke inspiratie.

Het gaat er nu om ons af te vragen wat dit christelijk geïnspireerd zijn voor de toekomst kan betekenen. Als we naar het verleden van de drie partijen kijken dan zien we, ik ontken dat niet, dat het mogelijk was om bijna overal het christelijke bij te halen. Bij alles en nog wat werd nagegaan of het protestant en katholiek beginsel hierover niet iets te zeggen had. Ook de verschillen tussen de partij-christelijke beginselen werden uitgepluisd. Maar waarom zouden wij het ontkennen, alles is tijdgebonden. Wij hebben dat toen anders ervaren dan nu. Wat blijft er dan wél over voor een partij als het CDA die voor haar politiek in de toekomst haar inspiratie uit het Evangelie wil halen? Ik zou zeggen: het lijkt weinig, maar het is machtig veel. Dat weinige slaat op die ene grote en grootste opdracht in het Evangelie om zorg te hebben voor elkander. Die ene opdracht is genoeg om het hele leven van een christenmens te beheersen en dat geldt evenzeer voor het leven van die ene grote christelijk geïnspireerde partij waarmee wij nu de toekomst ingaan.

Tenslotte: een christelijk geïnspireerde partij kan, reeds daarom, ook in deze tijd érkennen en vooral hérkenning vinden als wij ook hier in onze eigen Nederlandse samenleving de partij van het solidarisme zijn, de partij die niet afstoot maar die uitnodigt om elkaar bij de hand te nemen bij het zoeken naar oplossingen voor grote zaken. Een partij die berg-opwaarts wil gaan voor distantie en inspiratie en dan bereid is af te dalen naar stad en dorp voor het werk van alledag. De problemen zijn enorm groot. Ik heb ze niet verbloed. Toch roep ik u, voor het laatst als blijmoedige KVP'er met Paulus toe: leef niet als mensen die geen hoop hebben. Vindt vertrouwen in het woord van Augustinus: „Wij zijn de tijden, de tijden zijn wat wij ervan maken”.